

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เกิดมาพร้อมกับการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ซึ่งสามารถพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์ได้ด้วยการจัดการเรียนรู้ให้เป็นระบบ ฉะนั้นการจัดการศึกษาจึงเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพ สามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข

การศึกษามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพที่ดีต่อชีวิตและต่อสังคม ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันสืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฉะนั้นการพัฒนาการศึกษา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (จิระ หงส์คารมภ์, 2532, หน้า 1) การศึกษาซึ่งมีหน้าที่ในการเตรียมและพัฒนาคนออกสู่สังคมจึงต้องรับภาระหน้าที่นี้อย่างเต็มที่ คือ ทำหน้าที่สร้างและพัฒนาคนไทยทั้งมวลให้มีศักยภาพ ในการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ การคิดวิเคราะห์ ความสามารถในการเลือกรับข้อมูลข่าวสาร เพื่อการตัดสินใจ ทั้งเพื่อการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ความสามารถในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งการปรับตัวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและสิ่งท้าทายที่เกิดขึ้นตลอดเวลาด้วย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539) ดังนั้น การจัดการศึกษาต้องเป็นไปด้วยการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (วิสิทธิ์ โรจน์พจนรัตน์, 2542, หน้า 9)

การจัดการศึกษาของไทยที่แล้วมาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เกิดความล้มเหลวทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาขึ้น ซึ่งถือว่าการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด (สิปปนนท์ เกตุทัต, 2542, หน้า 15) แนวทางในการปฏิรูปการศึกษาได้ยึดหลักตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 เป็นหลักประกอบด้วยการมีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาให้มีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนา ตนเองได้

ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เนื้อหาการจัดการศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริม การดำเนินงาน และ การจัดตั้งหน่วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต การประเมินผู้เรียน การกำหนด หลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรการศึกษาในระดับต่าง ๆ และ การพัฒนา กระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช, 2542)

การจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จดังที่กล่าวมาแล้ว สิ่งสำคัญที่ช่วยให้การจัดการศึกษา เป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้คือ หลักสูตร (กาญจนา คุนารักษ์, 2527, หน้า 1) หลักสูตรเป็น องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดว่าผู้เรียนจะต้องเรียนอะไร เพื่อที่จะบรรลุถึงปรัชญาทางการศึกษา (สุวรรณิ มงคลรุ่งเรือง, 2540, อ้างอิงจาก สันต์ ธรรมบำรุง, 2525, หน้า 20) หลักสูตรที่ดีจะต้องมีเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมถึงข้อมูลของสังคม ผู้เรียน กระบวนการเรียน มีจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน มีกระบวนการเรียนที่ทำให้ผู้เรียนมี โอกาสก้าวหน้า มีรูปแบบ จุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับโอกาสที่จะเรียน และผู้เรียนสามารถนำ ความรู้ไปใช้ได้ (วิชัย คีตสระ, 2535, หน้า 53) การนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลจำเป็นต้องอาศัย ความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายและสำคัญที่สุดคือ ครูผู้ที่จะนำหลักสูตรไปใช้ต้องเข้าใจหลักสูตร อย่างถ่องแท้ จึงจะสามารถใช้หลักสูตรให้เกิดผลดี (สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 1) หลังจาก ได้ใช้หลักสูตรไปสักระยะหนึ่งคณะผู้จัดทำหลักสูตรจำเป็นต้องประเมินหลักสูตรว่าดี ไม่ดี มี จุดเด่นและจุดด้อยตรงไหน มีปัญหา ข้อยกพร่องอย่างไร (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537, หน้า 40) หลักสูตรยังจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้าทาง วิชาการและเทคโนโลยี ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (ชมพันธ์ บุญชร ณ อุทธยา, 2530, หน้า 169) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของธำรง บัวศรี (2532, หน้า 106) กมล สดประเสริฐ (2515, หน้า 198-200) และสมบุรณ์ จิตพงษ์ (2529, หน้า 28) ที่ กล่าวว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นมามีหลักสูตรใดที่วางไว้อย่างสมบูรณ์โดยไม่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป หลักสูตรก็ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสม จึงกระทำได้อต่อเมื่อ ต้องมีการประเมินหลักสูตรอยู่ตลอดเวลา เพราะผลจากการประเมินจะเป็นตัวบ่งชี้ว่า หลักสูตร ควร ปรับปรุงแก้ไขตรงไหน อย่างไร ซึ่งนิกลีย์ และอีแวนส์ (Neagley & Evans, 1967, pp. 15-16) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรองค์ประกอบหนึ่ง และ ต้องมีการประเมินอย่างเป็นระบบ

การประเมินหลักสูตรจะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามหลักสูตรทราบถึง ปัญหาและแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร เพราะการประเมินหลักสูตร เป็นการหาคุณค่าของ หลักสูตรนั้น โดยดูว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นสามารถสนองของวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่ และเพื่อตัดสินใจว่า การวางเค้าโครงและรูปแบบของหลักสูตรการบริหาร และการสอนตาม

หลักสูตร เป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่ ตลอดจนเพื่อวัดผลดูว่า ผลผลิต คือ ผู้เรียนนั้น เป็นอย่างไร (ทิสนา แชนมณี, 2523, หน้า 134) จากแนวคิดของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน จึงให้ เห็นว่าการประเมินหลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นเมื่อนำหลักสูตรไปใช้แล้วควรจะมีการ ประเมินหลักสูตร เพราะผลการประเมินหลักสูตร จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการ ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา เป็นสถาบันการศึกษาที่จัดหลักสูตรการเรียน การสอนวิชาชีพต่อจากระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อผลิตกำลังคนเป็นช่างฝีมือที่มีความรู้ ความชำนาญ มีคุณธรรม จริยธรรม วินัย เจตคติ บุคลิกภาพและเป็นผู้มีปัญญาที่เหมาะสม สามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ โดยเปิด โอกาสให้ผู้เรียนเลือกระบบและวิธีการเรียนที่เหมาะสม ตามศักยภาพ ความสนใจและโอกาส ของตน ทั้งนี้ การจัดการศึกษาดังกล่าวยังส่งเสริมความร่วมมือในการจัดและพัฒนาหลักสูตร ร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ในระดับชาติ ท้องถิ่น และ ชุมชน โดยจัดการศึกษาเป็น 3 ประเภทวิชา คือ ประเภทวิชาพาณิชยกรรม ประเภทวิชาคหกรรม และประเภทวิชาศิลปกรรม

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ประเภทวิชาศิลปกรรมที่ใช้ใน วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา พัฒนาจากหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2533 โดยนำมาใช้จัดการศึกษามาจนถึงปัจจุบัน แต่การใช้หลักสูตรดังกล่าวยังไม่ ได้รับการประเมินผล ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการประเมิน หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ประเภทวิชาศิลปกรรม ที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้ เพื่อปรับปรุง พัฒนาให้ดียิ่งขึ้นโดยมุ่งหวังให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และตลาด แรงงาน อย่างมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ประเภทวิชาศิลปกรรม ที่ใช้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมุ่งประเมิน ในส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ประเมินความสอดคล้องของจุดมุ่งหมายหลักสูตรกับสภาพแวดล้อมปัจจุบันและความ เหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร

2. ประเมินความพร้อมของอาจารย์ นักเรียน สื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม
3. ประเมินกระบวนการเรียนการสอน การบริหารและการจัดการหลักสูตร การวัด และการประเมินผล
4. ประเมินคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากผลการวิจัย

1. เพื่อให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ประเภทวิชาศิลปกรรม วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา
2. ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนประเภทวิชาศิลปกรรม วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา
3. ใช้เป็นแนวทางสำหรับการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาศิลปกรรม

ขอบเขตของการศึกษากันคว่ำ

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาศิลปกรรม ที่ใช้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาภาคตะวันออก สังกัดกรมอาชีวศึกษา
2. ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาจากประชากรโดยแบ่งประชากรออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้
 - 2.1 อาจารย์ผู้สอน หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาศิลปกรรม วิทยาลัยอาชีวศึกษาชลบุรี และวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน
 - 2.2 ผู้เรียนในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาศิลปกรรม ชั้นปีที่ 2-3 วิทยาลัย อาชีวศึกษาชลบุรี และวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา จำนวน 300 คน
 - ผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาศิลปกรรม วิทยาลัยอาชีวศึกษาชลบุรี และวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา ระหว่างปีการศึกษา 2540-2544 จำนวน 260 คน
 - 2.3 ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างของผู้สำเร็จการศึกษา จำนวน 85 คน
3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความคิดเห็นต่อหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาศิลปกรรม พุทธศักราช 2538 วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา ด้านต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย

3.1 ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและ โครงสร้างของหลักสูตร

3.2 ด้านความพร้อมของอาจารย์ นักเรียน สื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม

3.3 ด้านกระบวนการเรียนการสอน การบริหารและการจัดการหลักสูตร การวัด และการประเมินผล

3.4 ด้านคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา

ข้อตกลงเบื้องต้น

การประเมินหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพ 2538 ประเภทวิชาศิลปกรรมครั้งนี้ ใช้ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดที่ระบุถึงความมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง เนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนการสอน (สัจ จูพรานันท์, 2532, หน้า 5-7) ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ 2538 ประเภทวิชาศิลปกรรม ที่ใช้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาชลบุรี และวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

2. การประเมินหลักสูตร หมายถึง การรวบรวมข้อมูลจากสิ่งที่มีวัด การวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงานข้อมูล เพื่อใช้ในการตัดสินใจปรับปรุงแก้ไข (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2527, หน้า 75-76) ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรในด้านต่อไปนี้

2.1 การประเมินบริบท (Context Evaluation) ได้แก่ การประเมินจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และโครงสร้างของหลักสูตร

2.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) ได้แก่ การประเมินความพร้อมของอาจารย์ นักเรียน สื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม

2.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ได้แก่ การประเมินการจัดการเรียนการสอน การบริหารและการจัดการหลักสูตร การวัดและประเมินผล

2.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ได้แก่ การประเมินคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาด้านความรู้ความสามารถในวิชาชีพศิลปกรรม

3. กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การประเมินความเหมาะสมของการบริหาร และการจัดการหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยใช้ข้อมูลจาก อาจารย์และนักเรียน

4. อาจารย์ หมายถึง ผู้ทำหน้าที่สอนในคณะวิชาศิลปกรรม วิทยาลัยอาชีวศึกษา ชลบุรี และวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ 2538 ประเภท วิชาศิลปกรรม

5. นักเรียน หมายถึง ผู้ที่ศึกษาคณะวิชาศิลปกรรมระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ตาม หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 วิทยาลัยอาชีวศึกษาชลบุรี และวิทยาลัย อาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

6. ผู้สำเร็จการศึกษา หมายถึง ผู้ที่ศึกษาจบหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาศิลปกรรม พุทธศักราช 2538 ได้วุฒิการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ จาก วิทยาลัยอาชีวศึกษาชลบุรี และวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

7. ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้าง หมายถึง ผู้บังคับบัญชา หัวหน้าแผนก หรือผู้จัดการ องค์การธุรกิจ ทั้งของภาครัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจ สถานประกอบการ ที่ผู้สำเร็จการศึกษาตาม หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาศิลปกรรม พุทธศักราช 2538 ปฏิบัติงานอยู่ด้วย

8. ความพร้อม หมายถึง จำนวนอาจารย์ นักเรียน อาคารสถานที่ การเตรียมสื่อ การเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน เหมาะสมกับหลักสูตร

9. คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา หมายถึง คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา ตามจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาศิลปกรรม พุทธศักราช 2538